

Sygn. akt II CSK 153/21

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lipca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku B. M.
przy uczestnictwie A. P.
o stwierdzenie nabycia spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 lipca 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 2 września 2020 r., sygn. akt II Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki A. P. od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 2 września 2020 r., sygn. akt II Ca (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w S., jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ (...), OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ (...), OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN (...), OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK (...), niepubl., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK (...), niepubl.).

Skarżąca nie sformułowała zagadnienia prawnego, lecz w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przedstawiła stan faktyczny sprawy oraz powołała stosowne orzecznictwo Sądu Najwyższego, krytycznie oceniając stanowisko wyrażone w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 1972 r., III CZP 26/72, że spadkobierca ustawowy, który zrzekł się, przez umowę z przyszłym spadkodawcą dziedziczenia po nim, może dziedziczyć po tym spadkodawcy na podstawie sporządzonego przez niego testamentu. W istocie więc w ocenie skarżącej zachodzi potrzeba wyjaśnienia, czy przepis art. 1048 k.c. ogranicza tytuły dziedziczenia, których może dotyczyć umowa zrzeczenia się dziedziczenia. W ocenie uczestniczki przepis ten nie ogranicza tytułu dziedziczenia, którego może dotyczyć umowa zrzeczenia się dziedziczenia, a jedynie ogranicza krąg podmiotów, które mogą zrzec się dziedziczenia do spadkobierców ustawowych. Zatem według poglądu prezentowanego przez skarżącą, jeśli spadkobierca ustawowy zawiera z przyszłym spadkodawcą umowę zrzeczenia się dziedziczenia, to obejmuje również sytuację, gdy zostaje on następnie spadkobiercą testamentowym.

Powyższa kwestia została już wyjaśniona w orzecznictwie. Mianowicie w powołanej uchwale z dnia 15 maja 1972 r., III CZP 26/72, OSNCP 1972, nr 11, poz. 197, Sąd Najwyższy wskazał, że zrzeczenie się przez spadkobiercę ustawowego dziedziczenia z ustawy nie wyłącza jednak możliwości dziedziczenia z testamentu (sporządzonego przed lub po zawarciu umowy o zrzeczeniu się dziedziczenia). Pogląd ten został też zaakceptowany w literaturze prawniczej (por. E. Skowrońska, Komentarz do kodeksu cywilnego, WP, Warszawa 1995, s. 232, a także późniejsze wydanie Komentarza do pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2017, s. 434; Kodeks cywilny. Komentarz, Tom IV. Spadki, pod red. A. Kidyby, czy Kodeks cywilny. Komentarz. Tom VI. Spadki, pod red. M. Fras i M. Hbdas). Dopuszczalność zrzeczenia się prawa do dziedziczenia z ustawy lub testamentu przewidywał art. 10 dekretu z dnia 8 października 1946 r. - Prawo spadkowe (Dz.U. Nr 60, poz. 328), ale jeśli spadkobierca ustawowy zrzekł się dziedziczenia ustawowego, to mógł dziedziczyć na podstawie testamentu, a w świetle art. 11 § 2 decydujące było z jakiego tytułu spadkobierca zrzekł się dziedziczenia („zrzeczenie się dziedziczenia z

oznaczonego w umowie tytułu nie wyłączało dziedziczenia z innego tytułu”), poza tym mógł dziedziczyć też na podstawie testamentu sporządzonego po zawarciu umowy zrzeczenia się dziedziczenia (art. 11 § 1).

Przepis art. 1048 k.c. jednoznacznie stanowi, że to spadkobierca ustawowy może przez umowę z przyszłym spadkodawcą zrzec się dziedziczenia po nim. Gdyby zatem chodziło także o spadkobiercę testamentowego, to w przepisie byłaby mowa o spadkobiercy, bez określenia o jakie dziedziczenie chodzi, a tymczasem przepis wymienia tylko spadkobiercę ustawowego. Kodeks cywilny rozróżnia dziedziczenie na podstawie ustawy i testamentu. Brzmienie więc przepisu jest jasne i w związku z tym decydujące znaczenie ma jego wykładnia literalna, a w konsekwencji nie ma podstaw do jego rozszerzającej jego wykładni. Imperatywne przepisy prawa spadkowego wymagają ścisłej ich interpretacji.

W niniejszej sprawie testament (z 2009 r.), na podstawie którego Sąd stwierdził nabycie spadku został sporządzony już po zawarciu umowy zrzeczenia się dziedziczenia (1994) i po jej rozwiązaniu (1996).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

ke